

Synskadades erfarenheter av tillgänglighet till aktiviteter i samhället tillsammans med sin ledarhund

Ylva Grönlund
Viktoria Lantto

Luleå tekniska universitet

Hälsovetenskapliga utbildningar
Arbetsterapeutprogrammet
Institutionen för Hälsovetenskap
Avdelningen för Arbetsterapi

Luleå tekniska universitet
Institutionen för hälsovetenskap
Boden

**Synskadades erfarenheter av tillgänglighet till aktiviteter i samhället
tillsammans med sin ledarhund**

**Visually impaired's experiences of accessibility to activities in society
with their guide dog**

Examensarbete

Ylva Grönlund & Viktoria Lantto

C:3 Examensarbete
Arbetsterapeutprogrammet, Vårterminen 2006
Handledare: Maria Prellwitz
Examinator: Lisa Skär

Grönlund, Ylva och Lantto, Viktoria

Synskadades erfarenheter av tillgänglighet till aktiviteter i samhället tillsammans med sin ledarhund

Visually impaired's experiences of accessibility to activities in society with their guide dog

Examensarbete 10 poäng, Luleå tekniska universitet, Institutionen för hälsovetenskap, 2006

Abstrakt

Alla bör ha möjligheten att utöva, för dem, meningsfulla aktiviteter. Detta förutsätter att miljön där aktiviteten äger rum är tillgänglig, även för de med funktionshinder. Syftet med denna studie var att beskriva synskadades erfarenheter av tillgänglighet till aktiviteter i samhället tillsammans med sin ledarhund. Till datainsamling valdes en kvalitativ ansats. Semistrukturerade intervjuer genomfördes med 11 informanter, samtliga synskadade med ledarhund. Informanterna var både kvinnor och män, i olika åldrar och från olika delar av landet. Intervjuerna skrevs ned ordagrant och en innehållsanalys genomfördes. Under innehållsanalysen framkom tre kategorier. I den första kategorin "*Attityder påverkar tillgängligheten*" framkom att informanternas erfarenheter var att tillgängligheten till aktiviteter i samhället begränsades av negativa attityder gentemot ledarhundar. Attityderna var främst kopplade till pälsdjursallergi. I kategorin "*Tillgänglighet tack vare kompromiss*" beskrevs att informanterna tyckte att tillgängligheten var bra, förutsatt att de själva var flexibla och villiga att kompromissa. På vissa ställen i samhället var ledarhunden inte alls välkommen, vilket innebar begränsningar. Det fanns även informanter som inte upplevde några begränsningar alls i tillgängligheten tillsammans med sin ledarhund. I den sista kategorin "*Ledarhunden möjliggör aktivitet*" beskrev informanterna att ledarhunden innebar ökade sociala kontakter och ökad trygghet vid utomhusvistelse som promenader. Den slutsats som kan dras utifrån resultatet är att den fysiska miljön, tack vare ledarhunden, inte utgör något hinder i tillgänglighet till aktiviteter i samhället. Det som begränsar tillgängligheten till de aktiviteter som informanterna vill och behöver utföra är istället människors negativa attityder gentemot ledarhundar.

Nyckelord

Ledarhund, tillgänglighet, attityder, fysisk miljö, social miljö

Enligt arbetsterapeutiska teorier (Kielhofner, 2002; Hagedorn, 2003) bör alla ha möjlighet att utöva meningsfulla aktiviteter, både i och utanför hemmet, för att uppleva välbefinnande och livskvalitet. Vilka aktiviteter som var och en finner meningsfulla beror på vilka intressen personen har (Kielhofner, 2002). Möjligheten att utöva en aktivitet förutsätter att miljön där aktiviteten utövas är tillgänglig, även för personer med funktionshinder. Tillgängligheten beror på samspelet mellan personen, miljön och aktiviteten. Miljön kan både underlätta och försvåra aktivitetsutförandet och består av två aspekter, den sociala miljön och den fysiska miljön. Den sociala miljön består av familj, vänner, arbetskamrater och andra människor i vår omgivning. Dessa sociala grupper påverkar vårt val av aktiviteter, vårt aktivitetsutförande och våra roller (ibid). Den sociala miljön är även den kultur vi lever i. Kulturen färgar vår livsstil, våra värderingar och våra attityder (Kielhofner, 2002; Hagedorn, 2003). Enligt Kielhofner (2002) leder attityder i dagens samhälle till diskriminering av personer med funktionshinder trots att lagar, sjukvård och välfärdssystem är uppbyggda för att stödja dem. Den fysiska miljön innebär den omgivning och det sammanhang vi lever i och består av objekt skapade av både natur och människor. Genom att göra förändringar i den fysiska miljön kan tillgängligheten och aktivitetsutförandet antingen underlättas eller försvåras (ibid). Synen på förhållandet mellan personen, miljön och aktiviteten är att dessa inte går att skilja åt, utan är dynamiskt. Detta innebär att om en av dessa delar påverkas, som till exempel personaspekten, så påverkas även miljön och aktiviteten (CAOT, 2002).

För att kunna utöva aktiviteter som känns meningsfulla krävs inte bara att personen kan ta sig till aktiviteten utan även kan delta i den (Hagedorn, 2003). Tillgänglighet och användbarhet kan beskrivas som två olika begrepp då en aktivitet inte är tillgänglig om den inte är användbar (Iwarsson och Ståhl, 2003; Fänge och Iwarsson, 2005). Användbarhet tar fasta på att en person, oberoende av funktionsförmågan och miljöns utformning, ska kunna röra sig i, vara i och använda miljön på samma villkor som andra personer. Användbarheten bör därför definieras ur ett subjektivt perspektiv (ibid). Tillgänglighet till offentliga byggnader och allmänna platser är en rättighet som det har lagstiftats om. Enligt ett riksdagsbeslut i plan- och bygglagen (SFS 1987:10), ska samhället utformas så att alla med funktionshinder, oavsett ålder, kan vara delaktiga i det. Samhället skall bli tillgängligt och bemötandet ska förbättras genom att handikapperspektivet tas i beaktande i alla samhällssektorer. I en regeringsproposition från 2000 (2000/2001:48) lades också fram krav på att de hinder mot tillgänglighet och användbarhet i

lokaler och på allmänna platser som är enkelt åtgärdade undanröjs. Vid nybyggnationer och iordningställande av både byggnader och andra allmänna platser ska det finnas tydliga krav på tillgänglighet och användbarhet (Plan- och bygglagen 1987:10). Det finns idag vissa restriktioner gällande ledarhundar. Ledarhundar får enligt Livsmedelsverket (SLV FS 2000:24) inte medföras eller uppehållas i livsmedelslokaler. Ledarhundar måste lämnas i de kundutrymmen i butiken som inte är ämnade för livsmedel, till exempel kassa eller i kundtjänst. När det gäller serveringslokaler är det upp till föreståndaren om han eller hon vill tillåta att ledarhundar tas med in i lokalen (SLV FS 1998:6). Förutom lagar och restriktioner kan även miljön påverka tillgängligheten.

Den fysiska miljöns utformning kan för synskadade leda till begränsad tillgänglighet till aktiviteter i samhället. Personer i samhället litar på att den fysiska miljön skall ge indikationer om när det är dags att till exempel stanna upp eller svänga (Kielhofner, 2002). Dessa indikationer är framförallt visuella. Ledarhunden är ett hjälpmedel som tar del av dessa visuella indikationer och leder den synskadade förbi eventuella faror och hinder, som trappor och kanter, i den fysiska miljön. Det är dock inte ledarhundens uppgift att hitta i nya miljöer (Synskadades Riksförbund [SRF], 2005). Ända sedan 1929 har ledarhunden används som hjälpmedel i USA för att personer med synskador skall kunna ha ett arbete, gå i skolan och leva mer självständigt (Blasch & Suckey, 1995). Hännestrand (1995) visar att synskadade med ledarhundar, även kallade hundförare, är mer fysiskt aktiva än synskadade utan ledarhundar. Det framgår även att hundförarna är yrkesverksamma i högre grad än övriga synskadade. Enligt Black, Joyce och Morgan (1998) finns det hundförare som känner en begränsning i tillgängligheten på grund av vissa hinder i den fysiska miljön, som exempelvis rulltrappor, som kan orsaka skador på ledarhunden. Om ledarhunden blir skadad, och då vanligast i tassar och trampdynor, innebär det stora problem för den synskadade då ledarhunden inte kan arbeta. När det gäller den sociala miljön visar Miner (2001) att ledarhunden bidrar till att den synskadade får bättre självförtroende och ökad självständighet vilket leder till ökade kontakter med andra personer samt ökad aktivitet utanför hemmet. Ledarhunden upplevs också leda till en ökad säkerhet. De negativa aspekterna visade sig vara att vissa hundförare upplevde den ökade uppmärksamhet som ledarhunden drog till sig som negativ. Vad det kan innebära att vara synskadad, vad som krävs för att få en ledarhund och hur många som har ledarhund i Sverige framgår av följande stycke.

Synskadades riksförbund uppskattar att det idag finns ungefär 280 synskadade med ledarhund i Sverige (A. Sahl-Kadar, personlig kommunikation, 3 oktober, 2005). Hur många som är synskadade är dock svårt att uppskatta. Att vara synskadad innebär att ha svårt att läsa tryckt text eller att inte kunna läsa alls. Det kan också innebära att personen har svårigheter att orientera sig med hjälp av synen. En del kan urskilja färger och föremål medan andra har ett starkt begränsat synfält. En del, varav många äldre, med nedsatt syn har så kallade synrester kvar. De kan läsa tryckt text om den är tillräckligt stor och har tillräckligt bra kontrast. Andra har mer grav synskada och måste använda sig av till exempel punktskrift. Andra läshjälpmedel kan vara taltidning och uppläsning av annan person. För att synskadade skall kunna orientera sig i olika miljöer kan, förutom ledarhund, den vita käppen vara till hjälp. Ljudsignaler vid övergångsställen, GPS och färdtjänst är också orienteringshjälpmedel. När det gäller att få en ledarhund som hjälpmedel är det Synskadades Riksförbund som avgör om en synskadad ska tilldelas en ledarhund eller inte. Endast de personer som har möjlighet att fortsätta träningsarbetet med ledarhunden och som kan förväntas ha nytta av den kan få den tilldelad som hjälpmedel. Hundföraren förväntas också ha tillräckligt god styrka och kondition för att kunna tillgodose ledarhundens krav på aktivitet. För att ledarhunden skall ha det bra krävs även ett fast boende och att hundföraren har tillräcklig psykisk stabilitet för att ge den god omvårdnad och ha kontroll över hunden även i oväntade situationer. Pågående studier innebär ofta för lite tid över för ledarhunden och skolmiljön innebär sällan en bra miljö för den. Detta gör att det i allmänhet krävs att en blivande hundförare redan har grundskole- och gymnasieutbildning då han eller hon får sin ledarhund. Den blivande hundföraren bör även ha en bra förmåga att orientera sig för att kunna ge hunden adekvata order (Hännestrand, 1995; Syncentralen, 2005). Förutom dessa kriterier kräver Syncentralen (2005) att hundföraren fyllt 18 år, saknar ledsyn, och är bosatt i Sverige.

Att vara synskadad kan alltså innebära att ha svårigheter att ta sig förbi hinder i den fysiska miljön, och som hjälpmedel kan då ledarhunden användas. Författarna har vid litteratursökning hittat få studier om hur synskadade med ledarhund upplever tillgängligheten till aktiviteter i samhället. Eftersom det är viktigt för alla människor att ha tillgång till meningsfulla aktiviteter (Kielhofner, 2002) ville författarna av denna studie beskriva de synskadades egna erfarenheter av detta och förhoppningsvis bidra till ökad kunskap inom ämnet. Syftet med denna studie var därför att, genom en kvalitativ ansats, beskriva synskadades erfarenheter av tillgänglighet till aktiviteter i samhället tillsammans med sin ledarhund.

Metod

Design

En kvalitativ ansats för både datainsamling och analys valdes utifrån studiens syfte som är att beskriva synskadade med ledarhund och deras erfarenheter av tillgänglighet till olika aktiviteter i samhället. Utifrån syftet genomfördes kvalitativa intervjuer med semistrukturerade frågor. Därefter genomfördes en innehållsanalys för att hitta samband och eventuella skillnader i det insamlade materialet (Graneheim & Lundman, 2003).

Undersökningsgrupp

Undersökningsgruppen bestod av 11 synskadade med ledarhund från hela landet. Enligt Kvale (1997) är det lämpligt med 5-15 informanter vid kvalitativa studier. Författarna till denna studie ansåg att 11 informanter skulle vara ett lämpligt antal, med tanke på förväntad mättnad i materialet. Inklusionskriterierna var att informanterna haft ledarhund och varit hundförare i minst ett år så att de hade erfarenheter tillsammans med ledarhunden från samtliga årstider. Inga andra inklusionskriterier fanns. Då informanterna anmälde sitt intresse att delta i studien framgick viss personlig information. För att författarna inte skulle påverka resultatet genom att själva välja ut informanterna, användes ett systematiskt urval (Sandberg & Sandberg, 2002). Om fler än 11 personer anmälde sitt intresse skulle de 11 som först svarat på förfrågan få delta i studien. Totalt anmälde 17 personer sitt intresse att delta. Det systematiska urvalet gav en undersökningsgrupp bestående av både män och kvinnor i olika åldrar. I undersökningsgruppen ingick både yrkesverksamma, arbetssökande och pensionerade personer från hela landet. Både storstäder, mindre samhällen och landsbygd fanns representerade.

Datainsamling

Utifrån syftet genomfördes kvalitativa intervjuer med semistrukturerade frågor för att besvara forskningsfrågan. Frågorna hade en låg grad av strukturering och en låg grad av standardisering vilket innebar intervjuer med färdiga frågor och följdfrågor samt öppna svarsalternativ (se bilaga 1). Detta innebär att informanterna inte är styrda i sina svar eller får färdiga svarsalternativ (Kvale, 1997). Vid behov kunde frågorna ställas i en annan ordning om det passade tillfället bättre. Alla frågor i intervjuguiden ställdes till samtliga informanter i studien. Författarna genomförde sex respektive fem intervjuer var. Intervjuerna genomfördes på grund av stora geografiska avstånd via telefon. De spelades in på band för att sedan skrivas ned ordagrant.

Procedur

Författarna tog kontakt med Föreningen Sveriges Ledarhundsförare [SLHF] via e-mail. I e-målet fanns en förfrågan om hjälp att komma i kontakt med föreningens medlemmar. SLHF svarade författarna via e-mail att de kunde hjälpa till att förmedla kontakten med sina medlemmar. Ytterligare ett e-mail (se bilaga 2) skickades sedan till SLHF där syftet med studien förklarades. Brevet med förfrågan om deltagande i studien (se bilaga 3) bifogades till SLHF för att vidareförmedlas av dem till kontaktpersonerna i varje distrikt. Kontaktpersonerna skickade sedan ut förfrågan till hundförarna i distrikten. Det är oklart hur många hundförare som fick förfrågan. Informanterna hade 10 dagar på sig att svara författarna angående deltagande i studien. De hade möjlighet att svara både via e-mail, telefon och brev. De intervjupersoner som tackade ja till att delta i studien via e-mail eller brev ombads i missivbrevet (bilaga 2) att bifoga adress och telefonnummer så att de kunde kontaktas för tidsbokning inför intervjun. Av de 17 som anmälde sitt intresse blev det de 11 första som anmälde sitt intresse till att delta som kom att ingå i studien. Detta gav ett systematiskt urval (Sandberg & Sandberg, 2002). Endast de som skulle komma att delta i studien kontaktades av författarna. Detta framgick även av missivbrevet (bilaga 2). Informanterna fick ta del av intervjufrågorna via e-mail innan intervjun ägde rum. En informant fick ta del av intervjufrågorna via telefon innan intervjun påbörjades. Intervjuerna genomfördes via högtalartelefon med 11 informanter och intervjuerna spelades, efter tillstånd av informanterna, in på band. Intervjuerna skrevs sedan ned ordagrant och en kvalitativ bearbetning gjordes. Författarna kunde konstatera en mättnad i materialet. Samtliga intervjuer kodades med en sifferkod, 1-11. Ingen informant har kunnat identifieras i studien och banden med intervjuerna kommer att förstöras efter att studien är godkänd.

Analys av data

Författarna började med att, på var sitt håll, läsa igenom de nedskrivna intervjutexterna upprepade gånger för att skapa sig en helhetsbild av det insamlade materialet. Därefter genomfördes en gemensam innehållsanalys utifrån Graneheim & Lundman (2003). Författarna tog på var sitt håll ut meningsenheter ur samtliga intervjuer och kondenserade dessa. Därefter kodades de kondenserade meningsenheterna och dessa diskuterades sedan av författarna tillsammans. Exempel på koder var ”ökad allergidiskussion”, ”nej på grund av attityder” och ”visa hänsyn”. Författarna sammanförde koder med gemensamma nämnare för att kunna bearbeta materialet och slutligen ordna dessa i tre kategorier och möjliggöra en analys av materialet.

Slutresultatet är en text där författarnas tolkningar och slutsatser blandas med citat från intervjupersonerna för att svara på forskningsfrågan (Patel & Davidson, 2003).

Etiska överväganden

Författarna har utgått från forskningens etiska riktlinjer om informerat samtycke och konfidentialitet (Kvale, 1997). Informanterna fick därför information om syftet med studien och det planerade tillvägagångssättet innan de gav sitt samtycke till att delta i studien. De fick veta att deltagandet i studien var frivilligt och att de kunde avbryta sitt deltagande när som helst utan att behöva motivera sitt beslut. Informanterna fick även veta att de skulle förbli anonyma i studien (bilaga 2). Vid en kvalitativ studie är informanternas anonymitet och handhavandet av personuppgifterna viktigt (Holloway & Wheeler, 2002; Kvale, 1997). Allt material avidentifierades därför och banden med de inspelade intervjuerna kommer att förstöras direkt efter att studien är godkänd. Endast författarna och handledaren har tagit del av det bandade materialet och de nedskrivna intervjuerna. Materialet har under hela arbetet med studien förvarats så att det inte varit tillgängligt för andra än författarna. De semistrukturerade intervjuerna med öppna svarsalternativ gav informanterna en möjlighet att välja hur mycket information de ville delge författarna. Frågorna som ställdes innebar att informanterna fick tänka och känna efter, eftersom det handlade om deras erfarenheter. Detta kan ha lett till att informanterna kom ihåg svåra situationer och känslor kopplade till dessa, vilket kan ha upplevts som jobbigt för dem. Om informanterna hade förlorat en tidigare hund, eller om den nuvarande hunden var sjuk så kan det ha upplevts som väldigt jobbigt att prata om situationer där hunden spelat en stor roll. Dessa aspekter var svåra att förebygga, men genom att informanterna fick tillgång till frågorna innan intervjun kunde de förbereda sig på vad och hur mycket de ville berätta. Genom att vara förberedda på ovanstående reaktioner var det lättare för författarna att hantera eventuella frågor. Trots att det funnits vissa etiska risker så fanns det också vinster att göras. Att beskriva synskadades egna erfarenheter av tillgänglighet med ledarhund innebär ökad kunskap om hur detta fungerar i samhället. Det kan leda till att förståelsen för tillgänglighetsaspekten i samhället ökar och att alla aktiviteter blir tillgängliga även för personer med funktionshinder. Vinsterna av denna studie övervägde därför de risker som fanns.

Resultat

Under innehållsanalysen framkom tre kategorier: *"Attityder påverkar tillgängligheten"*, *"Tillgänglighet tack vare kompromiss"* och *"Ledarhunden möjliggör aktivitet"*. Kategorierna berör tillgänglighet inom områdena arbete eller annan sysselsättning, fritidsaktiviteter, kommunikationer, offentliga lokaler samt näringsställen.

Resultatet visar att en stor del av informanterna har erfarenheter av att de hinder som finns i samhället utgörs främst av den sociala miljön. Andra människors attityder visar sig ha en stor påverkan på tillgängligheten. Resultatet visar även att informanterna ofta behöver kompromissa på flera olika sätt för att aktuella aktiviteter i samhället skall bli tillgängliga. Avslutningsvis kan konstateras att informanterna har den erfarenheten att ledarhunden möjliggör aktivitet och bidrar till en ökad tillgänglighet, både vad gäller den fysiska miljön och de sociala kontakterna. Nedan följer en mer detaljerad beskrivning av kategorierna.

Attityder påverkar tillgängligheten

Informanterna hade den erfarenheten att andra människors attityder mot ledarhundar på något sätt påverkade tillgängligheten. Attityderna varierade, men oftast handlade det om att tillgängligheten till aktiviteter i samhället försämrats på grund av andra människors negativa attityder mot ledarhundar. Utifrån informanternas beskrivning framgick att de negativa attityderna ofta var kopplade till pälsdjursallergi. Informanterna beskrev en pågående konflikt mellan de som försvarar allergikernas intressen och de synskadade som har ledarhunden som hjälpmedel. De informanter som haft ledarhund under en längre period, ibland 20 till 30 år, berättade att attityderna gentemot ledarhundar hade förändrats över tid. Vissa informanter tyckte sig se ett samband mellan minskad tillgänglighet och den ökade medvetenheten om pälsdjursallergier. Ett annat samband som beskrevs var det mellan den ökade stressnivån i samhället och en minskad tillgänglighet. Med tiden tyckte informanterna att de lärt sig vart de var välkomna med sina ledarhundar och många hade accepterat det begränsade utbud som detta medförde.

De informanter som hade negativa erfarenheter av andra människors attityder berättade att ledarhunden blev mer ifrågasatt idag vilket försämrade tillgängligheten till olika aktiviteter i samhället. Informanterna berättade att de blivit ombedda att inte ta med sig ledarhunden till bland annat kyrkliga aktiviteter och på restaurang. De som nekat ledarhunden tillträde tyckte att eftersom ledarhunden ändå fick vara med "överallt" så behövde den inte vara med på den

aktivitet som ägde rum i just deras lokaler. Tillgängligheten på restaurangerna varierade beroende på ägaren eftersom det är restaurangägaren som avgör om ledarhunden får medföras eller inte. Det var inte den fysiska miljön som utgjorde ett hinder för tillgängligheten. En informant berättade:

”De var på ett ställe dit jag visste att jag kunde ta in henne, där dom hade sagt att de går jättebra... Men då kom jag, å de var ett tag sedan jag var där, å då hann jag bara ta ett steg innanför dörren så skrek en person till mig ut, du kan inte vara här med din hund å så där... Vi sa jaha ursäkta. Då hade dom bytt ägare...”

Informanterna beskrev en ökad allergidiskussion sedan 80-talet och deras erfarenhet var att problemen med tillgängligheten i samhället uppstod i samband med denna. De beskrev att allergiker får för stor plats och att de fått lämna företräde för pälsdjursallergiker på både tåg, affärer och vårdcentral. Några informanternas erfarenheter var att alla allergiker inte var så allergiska som de utgav sig för att vara och att vissa människor använde sin egen och andras allergi som ett argument mot hundar i allmänhet. Ogillandet av hundar och en rädsla för dem har ibland kamouflerats av en påhittad pälsdjursallergi. Sammantaget har detta fått negativa konsekvenser på tillgängligheten då informanterna rört sig ute i samhället med sina ledarhundar. En av informanterna uttryckte sig så här angående andra människors godtycke:

”...och det som är så tråkigt i sammanhanget och otryggt är ju att det handlar alltid om andra människors godtycke om vi ska bli accepterade eller inte. Det är fel.”

Trots detta hade en del av informanterna endast positiva erfarenheter av hur andra människors attityder påverkade tillgängligheten. De informanter som hade positiva erfarenheter berättade att andra människors attityder gentemot ledarhundar hade förändrats till det bättre och att de inte längre kände sig trakasserade, vilket de tidigare gjort. De tyckte att människor i samhället hade blivit mer förstående och att många nu såg på ledarhunden som ett nödvändigt hjälpmedel. Att andra människor visade förståelse för ledarhunden och accepterade den på platser där de normalt inte skulle acceptera en sällskapshund är något som informanterna hade erfarenheter av.

Tillgänglighet tack vare kompromiss

I denna kategori framgår att informanterna har mestadels bra erfarenheter av tillgängligheten till olika aktiviteter i samhället, om de är villiga att kompromissa. Dessa kompromisser innebar ofta extra förberedelser inför olika aktiviteter och att informanterna inte kunde ha ledarhunden intill sig överallt. Det visade sig också att de kompromisser som möjliggjorde aktivitet på ett ställe inte nödvändigtvis möjliggjorde aktivitet på ett annat ställe, även om det i bägge fallen handlade om till exempel besök på sjukhus. De situationer som inte gick att lösa genom olika kompromisser, och som ledde till att informanterna inte kunde ta med sig ledarhunden, ledde till ett begränsat urval av tillgängliga aktiviteter.

Att vara flexibla, beredda på att kompromissa och ibland i förväg informera om sina ledarhundar var någonting som informanterna hade erfarenheter av att de kunde behöva göra för att undvika problem. Tillgängligheten i samband med flyg och tågresor tyckte informanterna fungerade bra, men det krävdes alltid extra information om att de skulle medföra ledarhund. Vid Internetbokning i samband med resor krävdes ytterligare telefonsamtal för att boka in ledarhunden. Informanterna berättade att om de var öppna och informerade om ledarhunden innan resor och besök, till exempel i arbetet eller på skolan, så hittades oftast en acceptabel lösning. Att bo i ett mindre samhälle där folk kände igen ledarhundsekipaget var något som en del av informanterna såg som en fördel som bidrog till ökad tillgänglighet. Informanterna hade de erfarenheterna att de inte behövde kompromissa i mindre samhällen där de och ledarhunden var kända sedan tidigare. Detta besparade informanterna tid och arbete då de slapp extra information och samtal inför olika aktiviteter. Informanterna påpekade att detta gällde på den ort där de bodde och att de kunde ha andra erfarenheter vid besök i andra mindre samhällen där de inte var kända. Många informanter berättade att de genom att kompromissa undvek många problem med tillgängligheten.

En annan kompromiss som informanterna beskrev var att de till exempel var tvungna att lämna ledarhunden i kassan i olika butiker eller i ett separat rum då de besökte exempelvis skola eller simhall. En del hade även fått lämna sin ledarhund hos en receptionist eller fått be någon i personalen på platsen hålla ledarhunden under uppsikt. På några ställen hade ledarhunden fått placeras direkt innanför entrén. Att hunden fick följa med in i många lokaler betydde alltså inte att informanterna kunde ha ledarhunden intill sig överallt. Många av informanterna var nöjda

med sådana kompromisser och tyckte inte att de kunde kräva mer. En informant beskrev sina erfarenheter när de gick på teater på följande sätt:

” Å sen är de ju då teater som jag går på ganska ofta å där är dom helt underbara här i stan så att dom tar henne in i biljettkassan där å sen under teatern då går dom runt å vaktar då. Ibland går dom ut en liten sväng också så de går jättebra”.

Ytterligare en kompromiss som informanterna beskrev var att de kunde bli nekade att åka flyg, buss eller spårvagn om det redan fanns hund ombord. De kunde bli tvungna att boka om sin flygbiljett eller vänta på nästa buss eller spårvagn, vilket var en tidsödande process. Informanterna hade även erfarenheter av att de ibland tvingats vänta en lång stund på taxi eller färdtjänst vilket gjort det svårt för dem att passa tider. Dessa situationer var tvungna att förebyggas genom att informanterna planerade sina aktiviteter och till exempel beställde taxin i förväg.

I vissa fall har det inte hjälpt att informanterna varit beredda att kompromissa eftersom det funnits platser och aktiviteter i samhället där ledarhunden inte alls varit tillåten, trots viljan att kompromissa. Den bristande tillgängligheten har då lett till att urvalet av aktiviteter som informanterna kunnat utföra eller delta i begränsats och styrts av vart ledarhunden varit tillåten. Informanter hade erfarenheter av att ledarhunden inte fick medföras på vissa vårdcentraler, sjukhus och apotek. Även på en del restauranger, träningsanläggningar och skolor var ledarhunden inte alltid tillåten. Alternativet för dessa informanter var att lämna ledarhunden utomhus, vilket enligt dem ofta var en omöjlig kompromiss på grund av rädslan för att ledarhunden skulle bli stulen. Detta innebar att de helt var tvungna att undvika vissa platser och aktiviteter eller att de blev beroende av hjälp, exempelvis av andra familjemedlemmar. En informant sade angående apoteket:

”...apoteket där har ju, där e de svårt å få ta in hunden faktiskt. Där har dom sagt nej, även till en annan ledarhundsförare...Det tycker jag e ett problem för att de e svårt, läget på apoteket, de e svårt å sätta henne där folk hela tiden som går å så där. De e alltså nånting som jag måste undvika ute på stan.”

Slutligen fanns det även informanter som hade enbart positiva erfarenheter av tillgänglighet tillsammans med sin ledarhund i samband med de aktiviteter som de ville och behövde utföra. Sjukhus, restauranger, apotek och banker är exempel på där ledarhundar fått följa med utan att det har behövts några som helst kompromisser från informanternas sida.

Ledarhunden möjliggör aktivitet

Denna kategori omfattar hur ledarhunden möjliggör aktiviteter. Informanterna berättade att ledarhunden påverkade den sociala miljön och deras kontakter med andra människor. De berättade även om hur ledarhunden medförde en ökad trygghetskänsla och hur den möjliggjorde aktivitet genom sitt arbete i den fysiska miljön.

Informanter beskrev att ledarhunden var värdefull för den sociala miljön och att det var positivt att få kontakt både med andra synskadade med ledarhund och med andra människor utan hund. Enligt informanterna kom andra människor lättare fram och tog kontakt med dem sedan de skaffat ledarhund. Det beskrevs även att ledarhunden gav en ökad trygghet att gå ute när det blivit mörkt vilket i sin tur också möjliggjort ökad tillgänglighet till fler aktiviteter i samhället eftersom många aktiviteter äger rum på kvällstid.

Ledarhunden beskrevs också som ett värdefullt hjälpmedel av informanterna vid promenader på gator och trottoarer eftersom den förhindrade att informanten gick in i parkerade cyklar, skyltar och andra gångare. Ledarhunden innebar också en trygghet vid vistelse på perronger och ramper eftersom den visade vart kanten var och såg till att informanten inte gick utanför den. Ledarhunden kunde även leda förbi vägarbeten och andra hinder som utgjorde risker för informanten.

Informanter beskrev även att deras sätt att gå hade blivit stadigare och bättre sedan de skaffat ledarhund. Att informanterna kände sig säkrare vid promenader och det faktum att det gick fortare att promenera tillsammans med ledarhunden gjorde att de tog sig till aktiviteter som de annars kanske inte hade besökt. Ovanstående erfarenheter som informanterna beskrev visade på en ökad tillgänglighet till meningsfulla aktiviteter i och med att informanterna tillsammans med sina ledarhundar snabbt och tryggt kunde ta sig till de aktiviteter i samhället som de ville delta i och utföra utan att vara rädda och utan att hindras av den fysiska miljön. En informant berättade

att hon tillsammans med ledarhunden kände att hon blivit mer accepterad av samhället, detta beskrevs så här:

”Man såg på oss som ett par som gjorde nånting bra istället för en stel person som knagglar sig fram och som säkert såg ganska eländig ut kan jag tänka mig. Så istället för den bilden så kände jag att de blev en bild av en som gick rak och tillsammans med sin duktiga hund, säkert å så där.”

Diskussion

Syftet med studien var att beskriva synskadades erfarenheter av tillgänglighet till aktiviteter i samhället tillsammans med sin ledarhund. I resultatdelen fann författarna att den sociala miljön hade större påverkan på tillgängligheten till aktiviteter i samhället än den fysiska miljön. Detta fynd skiljer sig från tidigare studier där resultaten visar på att den bristande tillgängligheten framför allt finns i den fysiska miljön (Black, Joyce & Morgan, 1998; Miner, 2001).

Ett flertal studier (Black, Joyce & Morgan, 1998; Miner, 2001; Lundälv, 2001) tar upp problem i den fysiska miljön. Dessa problem har i studierna påtalats av synskadade både med och utan ledarhund. I det senare fallet var det främst fallrisk och osäkerhet vid trafikerade vägar som upplevdes som problem. Informanterna i denna studie hade endast positiva erfarenheter av ledarhundens arbete i den fysiska miljön. Författarna frågar sig vad dessa positiva erfarenheter kan bero på. Kan det bero på en väl anpassad fysisk miljö, ett bra samarbete mellan informant och hund eller någonting helt annat? Förutom att ledarhundarna möjliggjorde aktivitet genom att leda informanterna förbi hinder i den fysiska miljön, visade det sig att de var värdefulla även för den sociala miljön. Att ledarhunden leder till fler sociala kontakter, ökad säkerhet, ökat oberoende och ökat självförtroende hos informanterna visar även Miner (2001) på i sin studie. Tillgängligheten till olika aktiviteter i samhället samt aktivitetsutförandet har därigenom förbättrats. Att en persons aktivitetsutförande påverkas av både den fysiska och den sociala miljön gör det viktigt att som arbetsterapeut vara uppmärksam på detta och arbeta med båda dessa områden (Hagedorn, 2003; Kielhofner, 2002). Förutom ovan nämnda miljöaspekter finns ytterligare en aspekt av den sociala miljön, nämligen människors attityder och hur de påverkar tillgängligheten till aktiviteter i samhället.

Betydelsen av attityder och värderingar beskrivs i arbetsterapeutiska teorier (Kielhofner, 2002; Hagedorn, 2003) som något som kan leda till diskriminering av funktionshindrade. Informanterna i denna studie hade erfarenheter av detta då utbudet för aktiviteter som gav välbefinnande och livskvalitet i många fall begränsades då ledarhunden inte var välkommen. De attityder som främst påverkade tillgängligheten var, enligt informanterna, attityder kopplade till pälsdjursallergi. Informanterna hade erfarenheterna att en del människor använde en påhittad pälsdjursallergi som en orsak till att avvisa ledarhundar, på grund av att de inte tyckte om dem eller var rädda för dem. Det är dock allmän kändedom att människor kan få svåra allergiska reaktioner i möten med hundar, och det kan för dessa personer vara omöjligt att vistas i samma utrymme som till exempel en ledarhund. Författarna har under litteratursökning inte hittat någon studie som visar på om det är vanligt att pälsdjursallergi används som ursäkt för att inte behöva komma i kontakt med hundar, men detta var ändå informanternas erfarenheter. Informanterna berättade att de och pälsdjursallergikerna ofta ställts emot varandra. Även personer som inte själva var allergiska sade sig utestänga ledarhundar på grund av andras allergier, vilket gör detta till ett mer komplext problem. På grund av dessa svårigheter har Synskadades Riksförbund ingått ett avtal med Astma- och Allergiförbundet där de säger att både synskadade och allergiker ska ha rätt och möjlighet att tryggt och säkert kunna resa, arbeta och ha en meningsfull fritid (SRF, 2005). I avtalet tas det upp förhållningssätt för att underlätta då det kolliderar, både lokalt inom föreningen och ute i samhället. Ett exempel på detta är att allergiker och synskadade med ledarhundar inte ska argumentera mot varandra utan istället hävda den gemensamma rätten till delaktighet och att det är den ansvariga partens sak att hitta en lösning på problemet.

Iwarsson och Ståhls (2005) beskrivning av tillgänglighet och användbarhet där en aktivitet inte är tillgänglig om den inte är användbar är särskilt tydlig när det gäller informanternas erfarenheter av tillgängligheten till meningsfulla aktiviteter i samhället. Aktiviteterna som informanterna i denna studie var intresserade av innebar i sig inget hinder för dem, och med sin ledarhund beskrev de att de upplevde få hinder i den fysiska miljön, vilket det ofta syftas på när man pratar om begreppet tillgänglighet. Detta innebar i praktiken också att de kunde ta sig till den önskade aktiviteten. Problemet uppstod om de inte fick ta med sin ledarhund in i lokalen där aktiviteten skulle genomföras. Användbarheten begränsades då för den synskadade med ledarhund. Fänge och Iwarsson (2005) tar fasta på att användbarhet syftar till att en person ska kunna röra sig, vara i och kunna använda miljön på samma villkor som andra personer. Detta är inte fallet för

informanterna i denna studie vars erfarenheter är att de inte kan använda miljön på samma villkor som andra. Att inte få ta med sig hunden in på vissa ställen kan även leda till problem med att ta sig till aktiviteten. Om informanterna måste lämna hunden hemma så kanske de inte kan ta sig till aktiviteten eftersom de ofta är beroende av sina ledarhundar då de använder sig av olika kommunikationsmedel. Ytterligare svårigheter uppstår om aktiviteten där hunden är nekad tillträde äger rum i samband med att informanten har utfört andra aktiviteter där hunden är välkommen. Det uppstår då problem med vad informanten skall göra med hunden om han/hon inte har möjlighet att lämna hunden utanför lokalen eller inte hinner hem för att lämna hunden. För att då kunna delta i vissa aktiviteter beskrev informanterna att ledsagare behövdes. Detta kan i sin tur ha inneburit en inskränkning i personens självständighet, eftersom han eller hon då blev beroende av någon annan person för att kunna delta i en aktivitet. Att det är vanligt att en ledarhund blir nekad tillträde framgår även i en annan studie (Wainapel, 1989) som visar på att ledarhunden, på grund av människors attityder, kan bli nekad tillträde till olika aktiviteter i samhället. Enligt Wainapel (1989) är detta så vanligt förekommande, att de som använder sig av ledarhundar som hjälpmedel även bör träna sig i att använda käpp. Informanterna i denna studie valde istället mellan att inte utföra aktiviteten eller att lämna hunden hemma och bli beroende av ledsagning.

I en statlig utredning [Lindqvists Nia] (SOU 1999:21), beskrivs funktionshindrades erfarenheter av bemötande, främst vid kontakter med myndigheter. Studier som författaren gjort visar på att många upplever ett negativt bemötande, oavsett funktionshinder och livssituation. Många känner sig kränkta och ifrågasatta, och det finns ett tydligt mönster i detta oavsett vilken service eller hjälp de söker. Detta är tydligt även i denna studie där författarna sett att erfarenheterna av tillgänglighet påverkas av vilka förväntningar informanterna haft på bemötandet, vilket också tas upp i den statliga utredningen (SOU 1999:21). Bemötandet har i denna studie visat sig vara väldigt viktigt och det är många informanter som känt sig kränkta och negativt bemötta när det gällt offentliga lokaler och näringsställen, som till exempel på restauranger. Livsmedelsverkets lag (SLV FS 1998:6) säger att föreståndaren för en serveringslokal kan tillåta att ledarhund medförs i deras lokaler även om ledarhunden i vanliga fall inte får vistas i livsmedelslokaler. Detta innebär att den som äger restaurangen kan göra som han eller hon vill, vilket också kom fram i denna studie där många av informanterna påpekade att eftersom det är upp till föreståndaren så var det inte säkert att de kom in med ledarhunden. Detta innebär alltså att den

synskadade med ledarhund utelämnas till en godtycklighet hos föreståndarna, där deras möjlighet att få komma in är beroende av vem som äger restaurangen.

Möjligheten att utöva meningsfulla aktiviteter både i och utanför hemmet är det som ger välbefinnande och det vi kallar för livskvalitet. Vad som anses som meningsfulla aktiviteter varierar från person till person (Kielhofner, 2002). Detta betyder att för att alla människor skall ha möjlighet att uppleva välbefinnande och livskvalitet måste alla aktiviteter i samhället vara tillgängliga, även för personer med funktionshinder. En del av informanterna i denna studie hade erfarenheter att det inte var deras funktionshinder utan deras hjälpmedel, ledarhunden, som gjorde att vissa aktiviteter inte var tillgängliga. Detta är ett arbetsterapeutiskt dilemma eftersom det hjälpmedel som skall möjliggöra de aktiviteter som den synskadade vill utföra, också blir det som begränsar tillgängligheten och därmed även aktivitetsutbudet. Informanterna hade lättare att acceptera att ledarhunden blev nekad tillträde på grund av gällande lagar (SLV FS 2000:24) än av människors godtycke. Att inte kunna utföra meningsfulla aktiviteter enbart på grund av vad andra människor ansåg om deras hjälpmedel var svårt att acceptera.

Baserat på denna studie är författarnas slutsats, till skillnad från andra studier (Black, Joyce & Morgan, 1998; Miner, 2001), att det inte är den fysiska miljön som begränsar tillgängligheten till meningsfulla aktiviteter. Det är istället den sociala miljön, och främst människors negativa attityder som påverkar. Om orsakerna till dessa attityder beror på pälsdjursallergi, rädsla för hundar, ogillande av hundar eller en oro för vad övriga gäster och besökare skall tycka om att ha en ledarhund i lokalen går inte att avgöra utifrån studiens resultat.

Metoddiskussion

Eftersom som syftet med denna studie var att beskriva synskadades erfarenheter av tillgänglighet i samhället tillsammans med ledarhund valdes en kvalitativ ansats. Författarna valde att utföra semistrukturerade intervjuer eftersom detta enligt Holloway och Wheeler (2002) är en bra metod för datainsamling vid kvalitativa studier. Denna form av datainsamling ger en stor mängd data samtidigt som den minskar mängden irrelevant information. Om informanterna gav irrelevanta svar hade författarna möjlighet att ställa frågor som ledde informanterna tillbaka till ämnet (Kvale, 1997). Den semistrukturerade intervjun och dess intervjuguide skall enligt Patel &

Davidson (2003) ge en bra interbedömarreliabilitet eftersom intervjureresultatet ej påverkas av vem som genomför intervjun.

Vid de semistrukturerade intervjuerna användes en intervjuguide (bilaga 1) och följdfrågor ställdes vid behov. Författarna anser att intervjuerna hade kunnat ledas in på en djupare nivå och gett mer utförlig information om ytterligare följdfrågor hade ställts. Enligt Holloway och Wheeler (2002) är nackdelen med telefonintervjuer att författaren och informanten inte träffas och lär känna varandra. Det gör att telefonintervjuerna inte får samma djup som om författaren och informanten hade träffats vid intervjutillfället. Även författarnas bristande erfarenhet i intervjuteknik kan ha påverkat datainsamlingen. Vid innehållsanalysen visade det sig att författarna inte ställt identiska frågor även om de följt intervjuguiden. Detta kan ha påverkat reliabiliteten genom att alla inte fått samma förutsättningar att förstå och därigenom svara på frågorna. Eftersom innebörden i frågorna har varit densamma anser författarna dock inte att just detta har påverkat resultatet. Att genomföra pilotintervjuer (Kvale, 1997) hade kunnat ge författarna större erfarenhet i intervjuteknik och därmed ett bättre samspel med informanterna. Författarna hade även fått en indikation på om vissa frågor borde ha förändrats eller om ytterligare frågor borde ha lagts till för att få ut mer och djupare information under intervjuerna. Resultatet kan även ha påverkats av informanternas ärlighet och intresse av att svara på frågorna. Författarna ifrågasätter om resultatet, och det fynd som gjordes, hade varit annorlunda om specifika frågor angående den fysiska respektive den sociala miljön hade ställts. Detta leder in på frågan om studiens validitet.

Enligt Kvale (1997) påverkas studiens validitet och reliabilitet av informanternas tillförlitlighet, författarnas intervjuteknik samt intervjufrågornas relevans och hur författarna tolkat intervjutexterna. Holloway & Wheeler (2002) skriver att ett stort hot mot validiteten föreligger om det insamlade materialet är felaktigt eller ofullständigt. Detta kan förebyggas genom att författarna lyssnar väl och ger informanterna tid att svara (ibid). Författarna till denna studie har därför under intervjuerna låtit informanterna ta den tid de behövt för att ge sina svar. Författarna anser att studiens validitet stärkts genom att det är just informanternas erfarenheter som efterfrågas i intervjuguiden. Författarna har försökt undvika ledande frågor då dessa är ett hot mot studiens reliabilitet. (Kvale, 1997; Holloway & Wheeler, 2002). Även kodningen av det nedskrivna materialet kan påverka reliabiliteten (Graneheim och Lundman, 2003; Kvale, 1997).

Meningsenheterna togs ut av författarna var för sig och koderna sattes sedan delvis på var sitt håll och delvis av författarna tillsammans. Alla koderna bekräftades dock av bägge författarna, vilket var viktigt för att stärka validiteten och reliabiliteten (ibid). Kategoriseringen gjorde författarna tillsammans. För att stärka studiens validitet ytterligare har även handledaren kodat delar av materialet och deltagit vid skapandet av kategorierna.

Urvalskriterierna har lett till att endast de som haft ledarhund kortare tid än ett år uteslutits ur undersökningsgruppen. Urvalet har lett till stor variation bland informanterna, med tanke på ålder, sysselsättning och bostadsort. Författarna anser att detta gett bredare information om informanternas erfarenheter av tillgänglighet i olika miljöer och på olika orter, vilket också stärker studien eftersom måttnad i materialet uppnåddes samt att ett mönster kunde skönjas utifrån informanternas erfarenheter trots olika kön, bostadsort och ålder. Författarna frågar sig om resultatet i studien hade blivit annorlunda om ett slumpmässigt urval hade använts. Ett sådant urval hade kunnat ge andra informanter med andra erfarenheter. Resultatet har därför kunnat påverkas av att de som anmälde sig först kan vara de som är mest engagerade i frågan om tillgänglighet.

Fortsatt forskning

Det finns många intressanta fortsatta forskningsområden utifrån denna studie. Att undersöka vad det är som påverkar människors attityder mot ledarhundar och varför ledarhunden nekas tillträde till olika näringsställen skulle vara ett intressant område. Beror det på allergier, ogillandet av hundar, hygienfrågor eller okunskap om ledarhundens agerande? Huruvida allergier används som en ursäkt för att slippa komma i kontakt med ledarhundar är också en intressant fråga som kan vara svår att undersöka, men skulle vara intressant eftersom många av informanterna menade att så var fallet. Andra frågor som skulle vara intressanta att fortsätta forska kring är att på ett mer ingående sätt ställa olika kriterier i urval av undersökningsgruppen mot varandra, som till exempel könstillhörighet eller landsbygd mot storstad för att se om liknande resultat som kom fram i denna studie kan hittas. En mer omfattande enkät med frågor utifrån denna studie, som ett större antal informanter svarade på skulle också kunna vara intressant och skulle antingen stärka denna studies fynd eller påvisa om fyndet är missvisande.

Tillkännagivande

Författarna vill tacka handledaren Maria Prellwitz för ett stort stöd och god vägledning genom arbetets gång. Författarna vill även tacka Synskadades Riksförbund och Sveriges Ledarhundsförare för värdefull hjälp.

Referenser

- Black, J., Joyce, R., & Morgan, C. (1998). The use of escalators by dog guide owners. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 92, 9.
- Blasch, B. B., & Suckey, K. A. (1995). Accessibility and mobility of persons who are visually impaired: A historical analysis. *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 89, 5, 417.
- CAOT (Canadian Association of Occupational Therapists). (2002). *Enabling occupation - an occupational therapy perspective*. (rev.uppl.). Toronto, ON: CAOT Publications ACE.
- Fänge, A., & Iwarsson, S. (2005). Changes in accessibility and usability in housing: An exploration of the housing adaptation process. *Occupational Therapy International*, 12(1), 44-59.
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2003). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education today*, 24, 105-112.
- Hagedorn, R. (2003). *Occupational Therapy. Perspectives and Processes*. Edinburgh: Churchill Livingstone.
- Holloway, I., & Wheeler, S. (2002). *Qualitative Research in Nursing*. (2nd ed.). London: Blackwell Science Ltd.
- Hännestrand, B. (1995). *Människan, samhället och ledarhunden*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Iwarsson, S., & Ståhl, A. (2003). Accessibility, usability and universal design – positioning and definition of concepts describing person - environment relationships. *Disability and Rehabilitation*, 25, 2, 57-66.
- Kielhofner, G. (2002). *A Model of Human Occupation Theory and Application* (3rd ed.). Baltimore: Williams & Wilkins.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lindqvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder*. SOU 1999:21. Stockholm: Socialdepartementet
- Livsmedelsverket, SLV FS 2000:24*
- Livsmedelsverket, SLV FS 1998:6*
- Lundälv, J. (2001). The Experiences of Visually Impaired People in Sweden as Pedestrians and Cyklists. *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 302-304.

Miner, R. J. (2001). The experience of living with and using a dog guide. *Re:View*, 32, 4, 183-188.

SOU 1998:16. När åsikter blir handling. Stockholm: Socialdepartementet.

Patel, R., & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. (3:e rev. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Plan- och bygglagen, SFS 1987:10

Regeringens proposition 2000/2001:48. Tillgänglighet till offentliga lokaler och på allmänna platser. Stockholm: Miljödepartementet.

Sandberg, L. & Sandberg, R. (2002). *Elementär statistik*. Lund: Studentlitteratur.

Syncentralen. (2005). *Ansökan om ledarhund*. Luleå: Norrbottens Läns Landsting.

Synskadades Riksförbund (2005-09-28). *Ledarhunden - ett levande hjälpmedel för synskadade* [WWW dokument]. URL <http://www.srfriks.org/hjalpmedel/ledarhund.htm>

Synskadades Riksförbund (2005-09-28). [WWW dokument]. URL <http://www.srfriks.org>.

Wainapel, S. F. (1989). Attitudes of visually impaired persons toward cane users. *Journal of Visual Impairment and Blindness*, 83, 446-448.

Intervjuguide

Hur länge har du haft din ledarhund?

Vad har du för sysselsättning?

Vad har du för erfarenheter av tillgänglighet med din ledarhund i samband med din sysselsättning?

Vad har du för erfarenheter av tillgänglighet med din ledarhund i samband med att du använder allmänna transportmedel?

Vad har du för erfarenheter av tillgänglighet med din ledarhund i samband med att du besöker offentliga lokaler, tex. butik, bank, vårdcentral etc?

Vad har du för erfarenheter av tillgänglighet med din ledarhund i samband med dina fritidsaktiviteter?

Följdfrågor så som; kan du utveckla, kan du ge exempel, kommer att ställas om inte svaren är tillräckligt utförliga.

Förfrågan om deltagande i studie.

Vi är två arbetsterapeutstuderande vid Institutionen för Hälsovetenskap i Boden. Vi ska under vårterminen skriva en c-uppsats med syfte att beskriva synskadades erfarenheter av tillgänglighet till olika aktiviteter i samhället tillsammans med sin ledarhund.

Mot denna bakgrund vill vi be att få intervjua Dig som har ledarhund och har haft den i minst 1 år. Vi vill intervjua dig om dina erfarenheter av tillgängligheten med ledarhund i samhället. Intervjun beräknas ta ca. 1 timme och kommer att bandas. Deltagandet är helt frivilligt och kan när som helst på din begäran avbrytas utan att du behöver ange orsak. Du kommer att vara helt anonym då resultatet av studien presenteras och alla inspelningar kommer att förstöras när studien är godkänd.

Resultatet av studien beräknas att finnas tillgängligt på Sociomedicinska Biblioteket i Boden från juni 2006 (<http://epubl.ltu.se/>).

Om Du önskar delta i studien, vänligen kontakta oss inom 10 dagar antingen via e-mail, telefon eller brev och uppge kontaktuppgifter som e-mail, telefonnummer och adress så att vi kan kontakta Er om Ni blivit utvald att delta i studien.

Vid eventuella frågor kan Ni kontakta någon av oss:

Ylva Grönlund

Svarvargatan 9, 941 48 Piteå

Tel kvällstid: 0911-730 80, 070-573 01 83

E-mail: ylvgro-9@student.ltu.se

Viktoria Lantto

Ripvägen 8, 983 36 Malmberget

Tel kvällstid: 0970-21780, 070-228 07 20

E-mail: viklan-3@student.ltu.se

Med vänliga hälsningar

Ylva Grönlund

Viktoria Lantto

Handledare: Maria Prellwitz, Universitetsadjunkt vid Institutionen för Hälsovetenskap i Boden.

LULEÅ TEKNISKA UNIVERSITET

Institutionen för Hälsovetenskap, Arbetsterapeutprogrammet

Till Sveriges Ledarhundsförare

05-12-05

Vi är två arbetsterapeutstuderande vid Institutionen för Hälsovetenskap i Boden. I vårt examensarbete, som omfattar 10 poäng, kommer vi att göra en kvalitativ studie med syfte att beskriva synskadades erfarenheter av tillgänglighet till olika aktiviteter i samhället tillsammans med sin ledarhund. Detta är ett aktuellt ämne med tanke på att det finns en lag som säger att Sverige skall vara tillgängligt för alla år 2010.

Vi vänder oss till Er på SLHF i hopp om att Ni kan hjälpa oss att komma i kontakt med 12-15 personer som vill delta i studien. För att få svar på vår forskningsfråga kommer vi att göra personliga telefonintervjuer med intervjupersonerna. Intervjuerna, som kommer att bandas, beräknas ta cirka en timme. Samtliga band kommer att förstöras efter att studien är godkänd. Deltagarna kommer när som helst att kunna avbryta sin medverkan i studien. Deltagarna kommer inte att kunna identifieras då resultatet av studien presenteras. Resultatet av studien kommer att finnas tillgängligt via internet på adressen <http://epubl.ltu.se/> så snart studien är godkänd.

Vi vore tacksamma om Ni kunde vidarebefordra bifogat brev till era medlemmar.

Vid eventuella frågor kan Ni kontakta någon av oss:

Ylva Grönlund tel: 0911-730 80, 070-573 01 83 E-mail: ylvgro-9@student.ltu.se

Viktoria Lantto tel: 0970-217 80, 070-228 07 20 E-mail: yiklan-3@student.ltu.se

Med vänliga hälsningar

Ylva Grönlund

Viktoria Lantto

Handledare: Maria Prellwitz, universitetsadjunkt vid Institutionen för Hälsovetenskap i Boden.

LULEÅ TEKNISKA UNIVERSITET
Institutionen för Hälsovetenskap
Arbetsterapeutprogrammet